

ELS PAÏSOS CATALANS

Quan es va fundar la Unió de Pagesos de Catalunya el nom que se li va donar deixa de forma clara el seu àmbit d'actuació. Així ho expressa en els seus Estatuts. I s'hi afegeix que "La Unió de Pagesos mantindrà especial relació amb la Unió de Llauradors i Ramaders del País Valencià i les Unions de Pagesos de les Illes i amb els agricultors de Catalunya Nord, per raons històriques i de la comuna agricultura mediterrània".

Un articulat semblant apareix als Estatuts de la Unió de Pagesos de les Illes. La U.P. de Catalunya ha mantingut unes relacions privilegiades amb els companys de les Unions de les Illes, possiblement a causa també dels inicis de la seva organització, lligats als de la U.P. de Catalunya. Per mitjà de l'Obra Cultural Balear coneixíem els qui es movien en l'àmbit agrari a les Illes i els explicàvem el que estàvem fent.

Als Estatuts de la Unió de Llauradors del País Valencià també figurava que es mantindria una relació especial entre les tres Unions, fins que fa uns anys els afiliats de la zona de Requena van qüestionar-ho: per què, si es mantien relacions especials amb les Unions de Catalunya i les Illes, no es mantien també amb la de Castella - La Manxa? La seva esmena va prosperar i des de fa uns 12 anys que aquesta vinculació especial ja no apareix als Estatuts de la Unió de Llauradors del País Valencià.

Més enllà del que pogué figurar en els seus Estatuts, les tres unions han mantingut unes relacions especials. No és solament el fet de parlar una mateixa llengua. Ni tampoc de tenir uns cultius semblants. Les condicions agràries a Mallorca, Catalunya o el País Valencià són prou diverses. De fet el mateix que pot passar dins de la mateixa Catalunya, on la manera de treballar en un hivernacle d'ornamentals, que requereix força mà d'obra, és ben diferent de la d'un cereal extensiu molt mecanitzat.

A més d'una mateixa llengua hi ha una manera de pensar i de fer, uns lligams, unes relacions personals que ajuden a un enteniment, uns treballs comuns, una evolució paral·lela en tants aspectes, entre les diferents Unions dels Països Catalans i, és clar, un sentiment comú de pertinença. Dins la "Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos", que aplega totes les Unions d'Espanya, fins s'adopten posicions molt semblants.

No oblidem tampoc les relacions amb la Catalunya del Nord: quan vam preparar els primers Estatuts de la Unió de Pagesos de Catalunya ens vam reunir amb els companys del Nord dels Pirineus, vam

pouar en els estatuts dels sindicats de pagesos francesos. Quan entràvem al Mercat Comú, el 1986, les nostres freqüents trobades ens ajudaven a entendre la complexa política comunitària. També ens servien de pont per a explicar que no tenen sentit els boicots periòdics a les nostres produccions. A les reunions del COPA, on assisteixen els representants dels diferents sindicats, a Brussel·les, seguim mantenint unes relacions molt properes en especial en els sectors de l'horta i la fruita.

En els seus Estatuts la Unió de Pagesos a més de definir-se com un sindicat professional, democràtic, unitari, independent i progressista es presenta com a nacional català.

Cal mencionar la importància que va tenir, a les acaballes del franquisme, l'àmbit d'agricultura del Congrés de Cultura Catalana. Aquest Congrés va permetre mobilitzar tantes persones que es movien arreu de les comarques de tots els Països Catalans. Moltes presentacions acabaven proposant la creació d'un sindicat que representés els interessos dels pagesos. Els mateixos documents del Congrés de Cultura Catalana havien d'actuar com a coartada en cas d'alguna intervenció de la policia en la I Assemblea de la fundació del sindicat a Pontons el 1974 (ens trobàvem en ple "Espíritu del 12 de febrero" del govern de l'Arias Navarro).

La projecció espanyola

En fundar-se, la Unió de Pagesos va entrar aviat en contacte amb "Cooperación para el Desarrollo", que era un moviment d'Església similar al de "Justícia i Pau", però centrat en el món rural. Així és com es van iniciar els primers contactes informatius i intercanvis d'experiències en les lluites i problemes quotidians amb agricultors d'altres zones.

L'1 de novembre de 1975 es realitzava, en un Col·legi Familiar Rural de Valladolid, el Primer "Encuentro de Organizaciones Campesinas", germen del que més endavant es constituirà com a COAG. Era la primera vegada que es reunien agricultors demòcrates de tot l'Estat amb l'objectiu d'establir contactes fermes entre ells. L'any 1976 ja es realitzen tres "Encuentros de Organizaciones Campesinas", i en veure la necessitat d'un relacions més estables, és quan es constitueix la COAG en el Quart "Encuentro", el 14 de novembre del mateix any. La C de COAG vol dir Coordinadora, no Confederació. La idea dels seus fundadors i els seus continuadors és molt clara.

En aquells moments, la Unió va tenir un protagonisme

Qüestió agrària i qüestió nacional a la Unió de Pagesos de Catalunya

Andreu Peix Massip

Historiador i autor del llibre *La Unió de Pagesos*

nisme predominant per la ràpida expansió que havia adquirit. Fins i tot moltes Unions de la resta de l'Estat van elaborar els seus Estatuts a partir dels de la Unió de Pagesos. A més, a la COAG, des del primer moment, cada Unió ha mantingut la seva identitat i autonomia. És un cas únic a Espanya entre tantes organitzacions sindicals o polítiques, no sempre entès des de les institucions espanyoles que reclamen una interlocució més cohesionada. No cal dir que el nostre concepte nacional (a més del d'EHNE, la Unió d'Agricultors i Ramaders dels País Basc) va ser decisiu per no constituir un sindicat sinó una Coordinadora on cada organització manté la seva personalitat.

Democràcia i catalanisme

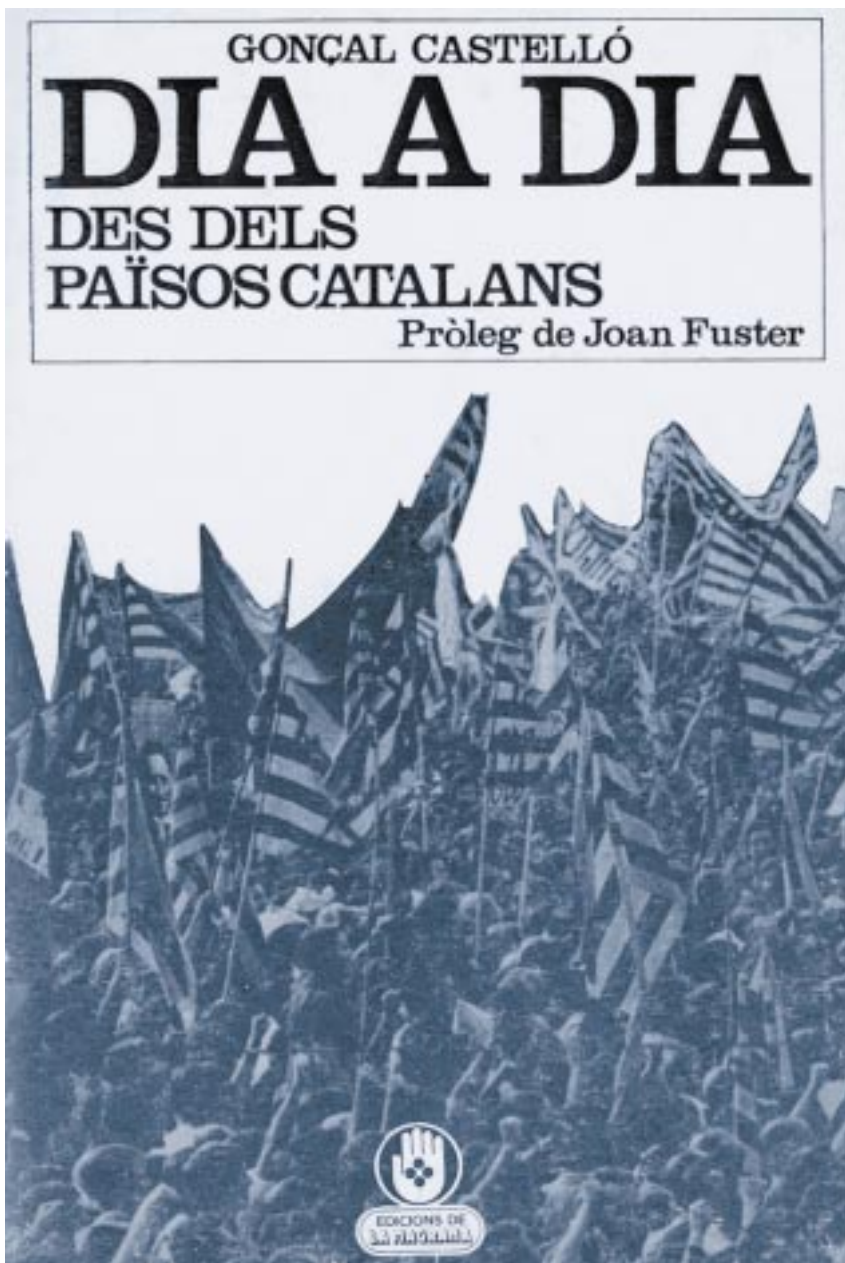
En els seus Estatuts la Unió de Pagesos a més de definir-se com un sindicat professional, democràtic, unitari, independent i progressista es presenta com a nacional català.

A la primera Assemblea de constitució de la Unió de Pagesos, l'any 1974, un grup de pagesos demanava que *La Terra*, la publicació de la Unió de Pagesos, s'edités combinant el català i el castellà ja que no entenien el català. La Unió de Pagesos sempre ha tingut clar que s'havia d'editar en català i durant molts anys va ser l'única publicació que entrava regularment a casa dels pagesos escrita en català. La Unió en aquells anys va complir una important funció de normalització en l'ús escrit del català en l'àmbit rural.

Pel febrer del 1976, el mateix diumenge de la segona gran manifestació pels carrers de Barcelona reclamant "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia", el sindicat era acceptat i es presentava a la reunió que l'Assemblea de Catalunya celebrava a la tarda.

Pel setembre de 1977, la Unió de Pagesos, en defensa del restabliment de la Generalitat i d'una Conselleria d'Agricultura, era l'únic sindicat agrari que s'adheria a la convocatòria per a la manifestació multitudinària de l'Onze de setembre, la del "milió de persones". Els altres sindicats agraris seguien altres viarans. La Unió de Pagesos estava cobrint el flanc catalanista en el món rural.

Avui són molts els qui s'han reciclat i que ara s'emboliquen amb la bandera catalana, però, en aquells temps difícils, el món rural estava

Cal veure també la Unió de Pagesos com un observatori, des d'on es contempla la manera com s'ha estructurat el món polític català, amb una perspectiva d'organització intermèdia que representa uns interessos específics d'un segment concret de la nostra societat. Des d'aquest sector de la nostra societat civil, es veu el funcionament del nostre sistema polític amb un altre enfocament, diferent del de la venda, que sovint han de fer els partits polítics, de la bondat de la seva actuació.

controlat a cada poble pels cacics, aplegats en els ajuntaments i en les "Hermandades de Labradores y Ganaderos" del sindicat vertical, després anomenades "Cámaras Agrarias" -s'escriuen entre cometes en tractar-se d'unes organitzacions espanyolistes-, que maldaven per no perdre el seu poder local.

Molts cacics de l'època, enquistats en les

seves "Cámaras Agrarias", propulsaven des d'elles diferents opcions sindicals al voltant de la seva influència personal. D'aquí que, al final, acabessin tots barallats. De fet ja no queden restes d'aquells sindicats al voltant d'aquells personatges, molts d'ells profundament anticatalanistes, aleshores, que buscaven mantenir els seus privilegis. El mateix Institut Agrícola Català Sant Isidre, que va passar el franquisme com un apèndix dins el sindicat vertical, ja no s'ha presentat a les darreres eleccions representatives al camp.

Però els cacics refugiats en el seu búnquer de les "Cámaras Agrarias" no anaven gaire errats. Des de les primeres eleccions democràtiques l'any 1977 i la legalització del sindicat el 6 de maig del mateix any -ja aleshores va caldre la primera gran tractorada en la història de Catalunya i d'Espanya per aconseguir la legalització dels sindicats de pagesos-, fins a la democratització del camp el 1994, van transcórrer 17 llargs anys.

Quantes tractorades i manifestacions es van haver de fer per anar liquidant les restes del franquisme.

El 3 d'abril del 1979, data de les primeres eleccions municipals democràtiques, va ser molt important per al camp català, en començar a arribar la democràcia als pobles. Fins i tot moltes candidatures en aquelles primeres eleccions van estar propulsades per gent de la Unió de Pagesos, l'única formació organitzada en aquells moments en molts municipis rurals.

Des del seu camp d'actuació rural, la Unió de Pagesos cobria el front agrari en la tasca per a estendre la democràcia a casa nostra. El sindicat ha tingut sempre molt clara la seva posició com a sindicat en defensa de la democràcia. A canvi, els partits democràtics no han tingut tan definit el seu pensament en defensa d'un sindicalisme agrari independent, o sigui no corretja de transmissió de cap partit.

La Generalitat de Catalunya

L'any següent, el 1980, les primeres eleccions autonòmiques representen un nou salt en la normalització del país i en la il·lusió per a obtenir una política agrària adaptada a les necessitats específiques al Principat. La Unió ja havia declarat la seva neutralitat en les eleccions, sense fer cap recomanació de vot. A més, els representants del sindicat que es presentessin per una candidatura -en van ser molts- havien de renunciar als càrrecs sindicals que ostentaven. D'aquesta manera, sent abonada ja des de bon principi per partits ben diversos de l'arc ideològic català, la Unió de Pagesos ha pogut mantenir en tot moment el seu unitarisme.

Però això no significa la democratització del camp català. La Generalitat ja no és provisional, s'ha de posar en marxa, n'ha d'aprendre i els partits que hi governen han de perdre la desconfiança que senten cap al sindicat. La Unió, pel seu catalanisme, col·labora plenament amb una Generalitat per la qual tant ha lluitat però ja des de la constitució de la Generalitat que s'inicia una llarga lluita per a aconseguir la democratització del camp que haurà durat 17 anys des de les primeres eleccions legislatives de la democràcia. Aquest fet no ajudava que el sindicat se centrés de ple a defensar els interessos dels seus

La idea cohesionadora, aglutinadora, el somni comú de l'organització, s'ha centrat en un projecte de transformació de la societat agrària i avui, de forma més modesta, a intervenir col·lectivament en el propi futur. Ha procurat defugir el victimisme, tan propici a molts catalans i que és expressió de debilitat, en tractar-se d'una estratègia defensiva que implica que no hi ha un plantejament clar al darrere. Així és com la Unió de Pagesos ha anat aconseguint una fisonomia pròpia amb una voluntat de projecció autònoma.

afiliats. En paral·lel havia d'obtenir el reconeixement de la seva força sindical.

Van ser disset anys molt llargs, perquè el govern de la Generalitat li acceptés la seva representació que les urnes finalment van marcar: el 73% del camp català. Encara avui, en moltes taules de representació, el Govern de la Generalitat busca diferents argücies per no reconèixer aquesta representativitat. Des dels partits en el govern de la Generalitat s'ha vist massa la Unió de Pagesos com una competència que caldrà limitar ja que interferirà en el seu poder.

D'aquí que el govern de la Generalitat anés emetent diferents Lleis de "Cámaras" corporatives que pretenien mantenir el model vertical del sindicalisme al camp i que la Unió de Pagesos s'hi anava oposant. I això que el 2 d'octubre del 1980, quatre grups parlamentaris van aprovar, per àmplia majoria, dissoldre les "Cámaras Agrarias" a Catalunya, i ho havien defensat amb arguments contundents.

Coneixedors que a Madrid finalment s'estava preparant una Llei de "Cámaras Agrarias", el conseller Miró presenta el 1985 una nova Llei de "Cámaras Agrarias" -que s'aprova el 23 de juliol del mateix any- però que, per no perdre'n el control, segueix imitant el corporativisme franquista.

Per tot això, el Consell Nacional d'octubre del mateix any decideix la presentació d'un recurs al Síndic de Greuges i al Defensor del Pueblo contra la Llei de "Cámaras Agrarias" del Conseller Miró que vulnera els drets democràtics en imposar l'afiliació i la cotització obligatòries, deixa sense resoldre el problema del patrimoni sindical, envaeix competències dels ajuntaments i polititza els serveis públics.

Sota cap concepte el recurs no inclou arguments contra la capacitat del Parlament de Catalunya per a legislar sobre Cambres Agràries. Mentrestant, el mes de setembre la Unió de Pagesos ja havia reclamat de forma

urgent el traspàs de les "Cámaras Agrarias", tot defensant més que ningú entre la pagesia, que el Govern de Catalunya tingués competències plenes.

Es filava molt prim. Estava en la ment de tots la denúncia que l'any 1934 havia fet l'Institut Agrícola Català Sant Isidre contra la Llei de Contractes de Conreu aprovada l'abril del mateix any pel Parlament Català. El Tribunal de Garanties Constitucionals l'anul·lava el juny de 1934 i declarava el Parlament Català incompetent per a legislar en matèria social agrària.

En canvi en aquest cas, el 18 de juliol de 1989, el Tribunal Constitucional, en la seva sentència sobre la Llei catalana del 23 de juliol de 1985 sobre les "Cámaras Agrarias" catalanes, declara que la Llei no pot obligar els pagesos a afiliar-se a les "Cámaras Agrarias" catalanes, per estimar-la contrària al dret de no associar-se i haver-se inserit en l'antiga configuració de les "Cámaras" que incloïa l'afiliació obligatòria. A la llum de la Constitució l'alt Tribunal anul·la aquesta imposició a "tots els professionals del sector agrari" per oposar-se a la llibertat i a "l'autonomia de l'individu per elegir entre les diverses opcions vitals que se li presentin". D'altra banda, reconeix el dret del Parlament de Catalunya a legislar sobre la matèria sempre que es respecti el dret de l'Estat espanyol a fer la Llei de Bases corresponent, ja que les "Cámaras Agrarias" participen de la natura d'Administració Pública i la legislació bàsica d'aquesta és competència de les Corts Espanyoles.

La llarga sentència destaca reiteradament que les "Cámaras Agrarias" són hereves del franquisme, i retreu la concepció i la terminologia amb què el decret d'UCD del 1977 les va crear en reproduir l'estructura de les anteriors "Hermandades Sindicales" i "Cámara Oficial Sindical Agraria".

Els arguments que aporta el Tribunal Constitucional, tot i que ha calgut esperar llargs anys, múltiples legislatures estatals i autonòmiques, lluites i enfrontaments evidents o soterrats que s'haurien pogut estalviar, concorden plenament en moltíssimes ocasions amb el que la Unió de Pagesos havia defensat, fins i tot abans que s'aprovés la Constitució.

L'octubre del mateix any 1985, el Consell de Ministres espanyol aprova el projecte de Llei de Bases del Règim Jurídic de les "Cámaras Agrarias", que el 23 de desembre del 1986 és aprovada per les Corts. Se'n retallen les funcions i les redueix a organismes consultius. Els sindicats agraris hauran de presentar-se a les eleccions i la cotització i l'afiliació no seran obligatòries. De la Llei de Bases es desprèn que les "Cámaras Agrarias" provincials seran una mena de Consell Sindical.

Aquesta Llei s'aprova quan han transcorregut 12 anys de funcionament democràtic sense que hi hagi hagut eleccions sindicals al nostre país. Els sindicats no gaudeixen encara del patrimoni sindical agrari i en el sector, encara no s'ha aplicat l'article 52 de la Constitució sobre la regulació de les organitzacions professionals que contribueixen a la defensa dels interessos econòmics.

La idea cohesionadora, aglutinadora, el somni comú de l'organització, s'ha centrat en un projecte de transformació de la societat agrària i avui, de forma més modesta, a intervenir col·lectivament en el propi futur. Ha procurat defugir el victimisme, tan propici a molts catalans i que és expressió de debilitat, en tractar-se d'una estratègia defensiva que implica que no hi ha un plantejament clar al darrere.

El desenllaç, amb la sentència del Tribunal Constitucional, és que venç la democràcia, però amb la reticència dels partits, a Madrid, o a les diverses autonomies a convocar eleccions al camp, ja que saben que, si se celebren, el partit que governi perdre el control que podria haver exercit a través d'unes "Cámaras Agrarias" corporatives.

És així com a Catalunya s'arriba a les primeres eleccions sindicals agràries al camp l'any 1994, ben entrada la democràcia. A les segones eleccions del 1998, la Unió de Pagesos revalida els seus resultats i augmenta lleugerament fins al 73% de vots al camp i precisament al final d'aquest any se celebraran les terceres eleccions agràries.

En l'àmbit estatal, la COAG, on s'aplega Unió de Pagesos, es manté com el primer

sindicat d'agricultors, seguit de ben a prop per l'ASAJA, la secció agrària de la CEOE que a les darreres eleccions va representar la JARC i que va obtenir un 27% dels vots. Tot i la llarga lluita a Catalunya, s'ha de fer esment que les eleccions de l'any 1994, convocades pel Conseller Marimon, van ser les primeres en una autonomia. Han anat seguint diverses autonomies convocant-les, però encara n'hi ha (València, Andalusia i Canàries) en què el govern autonòmic de torn té por de "perdre-les" quan considera que el seu sindicat afí no les guanyarà.

Fa pocs dies s'han celebrat les eleccions a Castella-Lleó i les ha guanyat la COAG. Més encara, al feu de Galícia, l'ASAJA, de la CEOE, ha estat el sindicat més votat però no ha aconseguit la majoria ja que la COAG i la UPA-UGT, sumades, s'han repartit tres de les quatre Cambres Agràries gallegues.

La Unió de Pagesos no ha tingut cap vincle especial amb cap partit polític, tot i els festejaments, seguits dels corresponents desamors, d'alguns dels partits majoritaris que no han entès el que vol dir la independència d'un sindicat. Potser sí que no hi pot haver

un sindicat totalment independent, a jutjar per l'afany dels analistes polítics a posar etiquetes. De moment, i aviat ja seran 28 anys d'existència, l'aportació de la Unió de Pagesos al món polític català és que sí que ha estat possible en el seu cas.

Aportacions al pensament nacional

Pel seu àmbit de treball, la Unió de Pagesos hauria pogut ser un brou de populisme, caracteritzat més pel missatge que pel programa, pel liderat personal més que per l'aparell. Disposa de dirigents prou coneguts i, a més, hauria pogut plantejar un pensament barreja de catalanisme, pairalisme, agrarisme, moralisme "contra la disbauxa que ve de la ciutat", barrejat amb despit i xenofòbia, contra els espanyols vinguts del Sud, o els treballadors de les fàbriques, quan aconsegueixen millors remuneracions que ells.

La pagesia com a darrer reducte que defensa uns principis essencials que s'estan perdent, un món rural origen del catalanisme nacional d'on pot començar la reconquesta contra els forans, és un producte vendible. Al cap i a la fi, com a sindicat, la Unió de Pagesos coneix la utilització del llenguatge del míting

dirigit sovint més al cor que al cap, més per a mobilitzar que per a convèncer. A més, en centrar-se el sindicat en la defensa del segment de l'Explotació Familiar Agrària, podia haver desenvolupat tota la mitologia de l'harmonia que envolta la família rural, assetjada per l'enemic exterior: polítics i tècnics inclosos.

No cal descartar múltiples temptacions, i es poden detectar força residus en alguns dels comportaments d'afiliats i fins i tot d'alguns dels dirigents del sindicat. Per això es podria dir que la societat catalana està en deute amb la Unió de Pagesos per haver triat el camí de l'esdevenidor, de la racionalitat i del pragmatisme, de la consciència democràtica i la voluntat de participar, és a dir, de la responsabilitat cívica, i que ha aïllat les possibles mostres de populisme incipient, la qual cosa ha minat el mercat dels polítics que han pretès fer ús d'aquests patrons. La Unió de Pagesos, el sindicat ha defensat des del primer moment una agricultura emprenedora, tecnificada i oberta, que no es pot quedar tancada sobre si mateixa.

El sindicat també ha acomplert així una funció dessacralitzadora del "pairalisme" la forma pròpia del populisme agrari català. Per això ha hagut de reconstruir la història de l'agricultura catalana, fent-ne una nova lectura, segons les noves necessitats dels pagès d'avui, deixant de banda la retòrica localista i conservadora d'un món preindustrial imaginat, tradicionalista i desconfiat, i per fer-ho ha utilitzat els nous rituals col·lectius a l'ús: les assemblees, els grups de treball, els seminaris, els congressos, les tractorades i les manifestacions quan ha calgut, la utilització dels mitjans de comunicació, el boca a orella als mercats, als cafès, a les cooperatives i altres fòrums.

La idea cohesionadora, aglutinadora, el somni comú de l'organització, s'ha centrat en un projecte de transformació de la societat agrària i avui, de forma més modesta, a intervenir col·lectivament en el propi futur. Ha procurat defugir el victimisme, tan propici a molts catalans i que és expressió de debilitat, en tractar-se d'una estratègia defensiva que implica que no hi ha un plantejament clar al darrere. Així és com la Unió de Pagesos ha anat aconseguint una fisonomia

Cal mencionar la importància que va tenir, a les acaballes del franquisme, l'àmbit d'agricultura del Congrés de Cultura Catalana. Aquest Congrés va permetre mobilitzar tantes persones que es movien arreu de les comarques de tots els Països Catalans. Moltes presentacions acabaven proposant la creació d'un sindicat que representés els interessos dels pagesos. Els mateixos documents del Congrés de Cultura Catalana havien d'actuar com a coartada en cas d'alguna intervenció de la policia en la I Assemblea de la fundació del sindicat a Pontons el 1974 (ens trobàvem en ple "Espíritu del 12 de febrero" del govern de l'Arias Navarro).

pròpia amb una voluntat de projecció autònoma.

Cal veure també la Unió de Pagesos com un observatori, des d'on es contempla la manera com s'ha estructurat el món polític català, amb una perspectiva d'organització intermèdia que representa uns interessos específics d'un segment concret de la nostra societat. Des d'aquest sector de la nostra societat civil, es veu el funcionament del nostre sistema polític amb un altre enfocament, diferent del de la venda, que sovint han de fer els partits polítics, de la bondat de la seva actuació.

La Unió de Pagesos, havent-se posat al davant de tot un seguit de moviments procurant donar-los contingut, ha aconseguit reconvertir posicions sovint profundament reaccionàries en aportacions de progrés per la bona marxa del país, tot i que no sempre s'hagi entès entre els grups dirigents del país.

L'any 1997, al Congrés de Figueres, sota el lema: "Pel futur de Catalunya, calen pagesos a la terra", es reforça el concepte dels pagesos com a defensors del territori. El medi que s'ha de preservar per a les generacions a venir es troba majoritàriament en mans dels pagesos que entenen aquesta funció específica del seu col·lectiu. Així el pagès es van tornant cada vegada més medioambientalista i va entenen que ha de propulsar unes pràctiques que no es contradiguin amb aquesta funció.

La Unió Europea així ho veu, de manera que el seu suport al sector cada vegada se centrarà en les mesures agroambientals a mesura que, pressionada per l'Organització Mundial de Comerç, vagi reduint els seus pressupostos de suport del sector agrari i les ajudes directes a les produccions (cereals i oli d'oliva bàsicament).

La Unió de Pagesos entén la defensa del medi de forma integrada: a la preservació del territori i hi afegeix el manteniment d'una manera de fer les coses al camp, d'unes tradicions d'elaboració de productes alimentaris però també d'uns costums que perduren en el medi rural lligats al ritme de les estacions i dels diferents treballs agraris que pertoquen.

És així com també ajudarà a mantenir una cultura pròpia d'un país cada vegada més urbà, lluny d'enquistar-se en una visió carrinclona del camp a partir d'uns esquemes avui dia llargament superats.

DIVISA

Fem l'escamot dels qui mai no reculen i sols un bes els pot fer presoners,

fem l'escamot dels qui trenquen les reixes i no els fa caure sinó un altre bes.

Fem l'escamot dels soldats d'avantguarda: el primer bes que se'ns doni als primers.

Joan Salvat-Papasseit

